

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.cerbrnet.org.ua

Відповідальність за незаконний викид сміття та ліквідацію відходів в країнах ЄС

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром на запит
народного депутата України

Визначення незаконного захоронення/викидання відходів залежить від держави, але, як правило, включає в себе один з наступних сценаріїв¹:

- захоронення відходів на державній або приватній території, без спеціального дозволу або ліцензії;
- викидання відходів без ліцензії або дозволу в каналізацію або водні потоки;
- дозволяючи іншому ховати відходи на своїй території, не маючи дозволу на зберігання відходів.

Відповідальність, передбачена за незаконне викидання сміття:

- *Тюремне ув'язнення.* Термін тюремного ув'язнення може встановлюватися від 12 місяців до кількох років, в залежності від тяжкості злочину.
- *Штрафи.* Розмір штрафу залежить від обставин та рівня заподіяння шкоди.
- *Громадські роботи.* Суд призначає обвинуваченому покарання у вигляді громадських робіт.

У зв'язку з різноманітністю відходів та способів поводження з ними, Європейський Союз прийняв відносно велику кількість *acquis* (акти законодавства ЄС) щодо відходів в рамках **Waste Framework Directive**².

Підхід Європейського союзу до управління відходами ґрунтується на «ієрархії відходів», яким встановлено наступний порядок пріоритетів при формуванні політики відходів та поводження з відходами на оперативному рівні: запобігання, повторне використання, відновлення і, як не найкращий варіант, утилізація (яка включає в себе смітник або спалювання без рекуперації енергії).

Головним нормативно-правовим документом ЄС у сфері поводження й управління відходами, яким визначено правові рамки та основні принципи поводження з ними, є **Директива 75/442/EWG**³. Ця директива вводить єдині визначення термінів і понять «відходи», «утилізація» тощо. Також у директиві визначені основні принципи управління відходами, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання в цій сфері. До них відносять: запобігання росту об'ємів утворення відходів та зниження ступеня їхньої шкідливості; повторне використання та вторинна переробка, вилучення цінних компонентів з відходів; утилізація з метою отримання енергії; безпечне кінцеве розміщення відходів (застосовується в крайньому випадку, коли всі вищезазначені дії не є можливими).

Крім **Директиви 75/442/EWG**, що прямо стосується відходів, основою законодавчої бази країн-членів ЄС у цій сфері є також **Директива 91/689/EWG**⁴ про небезпечні відходи. Суттю цього документа є стандартизація нормативно-правових актів держав Спільноти з контролю за управлінням небезпечними відходами. Директива містить певні вимоги до **Директиви 75/442/EWG**, що стосуються небезпечних відходів, та визначає обов'язки й

¹ <http://www.criminaldefenselawyer.com/crime-penalties/federal/Illegal-Dumping.htm#>

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0012>

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1975L0442:20031120:EN:PDF>

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0689:DE:HTML>

обмеження для власників небезпечних відходів, зокрема нею забороняється змішувати між собою різні категорії небезпечних відходів.

Наступними важливими правовими актами ЄС у сфері управління відходами є директиви, присвячені переробці відходів та їх утилізації. Вимоги до знешкодження відходів та їх складування містить Директива про складування відходів **1999/31/WE**. Вона має на меті суворими експлуатаційними і технічними вимогами зменшити або запобігти впливу відходів на довкілля. Положення директиви спонукають насамперед до:

- встановлення правил розміщення відходів на складах і вимог, що стосуються їх переробки;
- створення системи дозволів на функціонування складів;
- окреслення обов'язків оператора складу.

Спалювання відходів регулюється кількома правовими актами, проте найбільше значення має Директива про спалювання відходів **2000/76/WE**⁵, яка наприкінці 2005 р. замінила діючі раніше директиви про спалювання комунальних відходів (**89/369/EWG** і **89/429/EWG**) і про спалювання небезпечних відходів (**94/67/ WE**). Головною метою цього документа є запобігання або мінімізація негативного впливу сміттеспалювальних підприємств на довкілля і здоров'я людей.

Директива про сміттєзвалища **1999/31/ЕС**⁶ підкреслює важливість запобігання накопиченню біо-відходів та забороняє захоронення на сміттєзвалищах шин та автомобілів, що вийшли з експлуатації. У директиві чітко прописані визначення сміттєзвалищ, види сміттєзвалищ та стратегії країн-членів щодо сміттєзвалищ.

Держави-члени ЄС повинні застосовувати всі директиви щодо поводження зі сміттям та імплементувати їх у власне законодавство.

Великобританія

Fly-tipping – незаконний викид та захоронення побутових, промислових, відходів без ліцензії щодо поводження з відходами.

Fly-tipping у Великобританії є кримінальним злочином відповідно до розділу 33 Закону про охорону навколишнього середовища 1990 року⁷.

По всій території Великобританії в період 2014-2015 рр. спостерігалися велика кількість випадків незаконного викиду сміття (**fly-tipping**), які мали екологічні, соціологічні та фінансові наслідки для держави.

Статистика Уряду Великобританії⁸ показує, що в період 2014-2015 рр. місцева влада повідомила про близько 900 тис. випадків незаконного викиду сміття, водночас Агентство

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0076>

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=celex:31999L0031>

⁷ Section 33(5), Environmental Protection Act 1990. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/43/section/33>

⁸ An Official Statistics publication. These statistics have been produced to the high professional standards set out in the Code of Practice for Official Statistics, which sets out eight principles including meeting user needs, impartiality and objectivity, integrity, sound methods and assured quality, frankness and accessibility. More information on the

з навколишнього середовища⁹ зафіксувало 151 випадок нелегального захоронення відходів.

У 2014-2015 рр. роботи з очищення від незаконного викиду сміття коштували місцевим владам близько 50 млн. фунтів стерлінгів.

Fly-tipping у Великобританії розцінюється як кримінальний злочин та тягне за собою накладання штрафу в розмірі до 50 тис. фунтів стерлінгів або 12 місяців тюремного ув'язнення. Є також цілий ряд інших можливих штрафних санкцій, у тому числі фіксовані штрафні коливання між 150-400 фунтів стерлінгів, і захоплення транспортного засобу і / або його вміст через підозри в причетності **fly-tipping**.

Рівні та межі відповідальності у боротьбі із fly-tipping у Великобританії:

- Місцеві органи влади несуть відповідальність за нагляд та очищення малих fly-tipping на територіях державного значення (в тому числі доріг загального користування і автомобільних доріг в межах їхньої відповідальності).
- Агентство з навколишнього середовища наглядає за більшими масштабами fly-tipping, викидами небезпечних відходів і fly-tipping організованими бандами.
- Приватні землевласники несуть відповідальність за fly-tipping на приватній території.

За певних обставин місцеві органи влади та Агентство з навколишнього середовища мають право вимагати у приватних землевласників прибирати від сміття їх власні території. Також місцеві органи влади та Агентство з навколишнього середовища мають право прибрати приватні території та вимагати повернення коштів за зроблені сміттєзбиральні роботи.

Франція

У Франції існують найсприятливіші умови для законного знешкодження сміття. Сервіс із захоронення/знешкодження сміття перебуває у віданні місцевих органів влади, в кожній громаді існують різні вимоги і правила, що стосуються утилізації різних типів відходів.

У Франції при купівлі електронного обладнання, від невеликих предметів, таких як фен, до великих побутових приладів, таких як пральні машини, продавець у магазині зобов'язаний взяти на заміну старий прилад від покупця. Такі кроки спрямовані на те, щоб запобігти викиданню старих побутових приладів на сміттєзвалища. В свою чергу магазин за свій рахунок утилізує відходи, на це він має ліцензію, яку отримує у місцевих органів влади.

Official Statistics Code of Practice can be found at <http://www.statisticsauthority.gov.uk/assessment/code-of-practice/index.htm>

⁹ Defra, Fly-tipping statistics for England, 2013 to 2014, last updated 4 February 2015 [accessed 14 September 2015].

У сільських місцевостях у Франції немає сервісу, який утилізує сміття, однак існують спеціальні прийомні пункти та існує безліч приватних компаній, які пропонують такі послуги¹⁰.

Більшість послуг зі збирання сміття виконуються приватними компаніями під керівництвом місцевих органів влади, які оплачують відповідні послуги за рахунок коштів із податку на нерухомість.

У свою чергу, штрафи за незаконне викидання сміття та утворення сміттєзвалищ карається тюремним ув'язненням до 2-х років для фізичних осіб та штраф у розмірі від 300 тис. євро для юридичних осіб.

Польща

Види сміттєзвалищ в Польщі

Тип звалища	Характеристика
Контрольовані сміттєзвалища	Вони функціонують відповідно до технічних умов і плануються відповідним чином.
Напівконтрольовані сміттєзвалища	Напівконтрольовані звалища - це тимчасові види сміттєзвалищ.
Неконтрольовані сміттєзвалища	Вони займають географічно депресивні території без додаткової спеціальної підготовки. Наслідки цих типів звалищ - забруднення підземних і поверхневих вод, швидке вивільнення газів в атмосферу і забруднення навколишньої місцевості за допомогою звалищного пилу і легкої фракції подрібнених відходів.

Площа незаконних звалищ у 2008 році склала 3 939 195 квадратних метрів. У 2009 році площа була найбільша - 6 333 374 кв. м. У 2010 році це було 4 988 759 кв. м, а в 2011 році - 2 503 831 кв. м. У 2013 році площа скоротилася до 2 197 721 кв. м, а в 2014 році це було 1 667 553 кв. м¹¹.

Усунення незаконних сміттєзвалищ - це відповідальність місцевих органів. Відповідно до Закону про відходи місцеві органи влади та землевласники мають дбати про порядок на їхніх територіях.

Коли інформація про незаконні сміттєзвалища надходить в міську раду, відповідно реалізуються дії, спрямовані на усунення цих незаконних звалищ. Якщо сміттєзвалище знаходиться на приватній території, відповідальність за усунені сміттєзвалища несе муніципальна поліція. Якщо сміттєзвалище знаходиться на території міського значення, відповідальність за усунення сміттєзвалища несе міська влада.

Регулювання незаконного викиду та захоронення відходів у країнах ЄС

¹⁰ <http://www.expatsfocus.com/expatriate-france-waste-disposal>

¹¹ Central Statistical Office of Poland: <http://stat.gov.pl/en>

Країна	Тип і рівень кримінальної санкції для фізичних осіб	Тип і рівень кримінальної санкції для юридичних осіб
Австрія	<ul style="list-style-type: none"> • Тюремне ув'язнення від 1 дня до 2-х років • Тюремне ув'язнення до 3-х років при обтяжуючих обставинах 	<ul style="list-style-type: none"> • Немає кримінальної відповідальності для юридичних осіб • В адміністративному кримінальному праві - майновий штраф у розмірі до 36 340 євро
Бельгія	<p>Округ Валлонія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незаконна утилізація: <i>Тюремне ув'язнення від 8 днів до 3-х років</i> • Умисне порушення: <i>Тюремне ув'язнення від 1 місяця до 5 років</i> • Незаконна утилізація заподіяння шкоди здоров'ю людини: <i>Тюремне ув'язнення від 6 місяців до 5 років</i> • Умисне незаконне захоронення, заподіяння шкоди здоров'ю людини: <i>Тюремне ув'язнення від 6 місяців до 5 років</i> <p>Брюссель:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незаконна утилізація власних відходів: <i>Немає кримінальної відповідальності</i> • Незаконна утилізація відходів не власних відходів <i>Тюрма: від 1 до 6 місяців</i> <p>Фландрія:</p> <p><i>Тюрма від 1 місяця до 5 років</i></p>	<p>Округ Валлонія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незаконна утилізація: <i>Штраф від 2,5 до 50 000 євро</i> • Умисне порушення: <i>Штраф від 12,5 до 140 000 євро</i> • Незаконна утилізація заподіяння шкоди здоров'ю людини: <i>Штраф від 75 до 50 000 євро</i> • Умисне незаконне захоронення, заподіяння шкоди здоров'ю людини: <i>Штраф від 75 до 280 000 євро</i> <p>Брюссель:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незаконна утилізація власних відходів: <i>Штраф від 2,5 до 250 євро</i> • Якщо небезпечні відходи: <i>Штраф у розмірі від 5 до 500 євро</i> • Незаконна утилізація не власних відходів: <i>Штраф від 5 до 2500 євро</i> • Якщо небезпечні відходи: <i>Штраф у розмірі від 15 до 7500 євро</i> <p>Фландрія:</p> <p><i>Штраф від 12,5 до 56 000 євро</i></p>
Болгарія	<ul style="list-style-type: none"> • Якщо небезпека від утилізації несе небезпеку для людей, тварин і рослин: <i>Тюремне ув'язнення до п'яти років</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Кримінальна відповідальність: <i>Штраф від 750 до 2500 євро</i>
Чехія	<p>Тюремне ув'язнення від 2 років до 5 при дуже обтяжуючих обставинах</p>	<p>Немає кримінальної відповідальності для юридичних осіб</p> <p>Максимальний розмір адміністративного штрафу становить</p>

		1 666 666 євро
Данія	Тюремне ув'язнення від 2 років (якщо серйозний злочин, що завдає шкоди навколишньому середовищу до 4-х років)	Кримінальна відповідальність - штраф: без обмежень
Естонія	Тюремне ув'язнення до 3-х років	Кримінальна відповідальність - штраф: 16 000 000 євро
Фінляндія	Тюремне ув'язнення до 2-х років (при обтяжуючих обставинах до 6 років)	Кримінальна відповідальність - штраф: 850 до 850 000 євро
Франція	Тюремне ув'язнення до 2-х років	Кримінальна відповідальність - штраф: до 375 000 євро
Німеччина	Тюремне ув'язнення до 5 років (для особливо серйозних екологічних злочинів до 10 років)	Немає кримінальної відповідальності для юридичних осіб Адміністративний штраф у розмірі до 500 000 євро
Греція	Тюремне ув'язнення: <ul style="list-style-type: none"> • Від 3-х місяців до 2-х років • Якщо небезпека смерті або тяжких тілесних ушкоджень: позбавлення волі на 10 років • Недбалість: до 1 року 	Кримінальна відповідальність - штраф: від 146,73 до 14 673 51 євро
Угорщина	Тюремне ув'язнення до 8 років	Кримінальна відповідальність - штраф: від 2000 євро
Італія	Небезпечні відходи: якщо злочинець не відшкодував збиток, завданий навколишньому середовищу, загрожує позбавлення волі до 1 року	Немає кримінальної та адміністративної відповідальності для юридичних осіб
Латвія	<ul style="list-style-type: none"> • Повторне порушення положень, що стосуються ліквідації небезпечних відходів: <i>Тюремне ув'язнення до 2-х років</i> • Повторне порушення положень, що стосуються ліквідації небезпечних відходів, заподіяння істотної шкоди навколишньому середовищу: <i>Тюремне ув'язнення до 4-х років</i> • Несанкціоноване поховання небезпечних речовин у водах: <i>Тюремне ув'язнення до 4-х років</i> 	Кримінальна відповідальність (суму штрафу не передбачено в Кримінальному кодексі)
Литва	<ul style="list-style-type: none"> • Якщо злочин тягне за собою серйозну небезпеку для 	Кримінальна відповідальність - штраф: до 362 025 євро

	<p>життя і здоров'я людей або для навколишнього середовища:</p> <p><i>Тюремне ув'язнення до 3-х років</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо злочин тягне за собою серйозні шкоди для тваринного і рослинного світу: <p><i>Тюремне ув'язнення до 6 років</i></p>	
Люксембург	Тюремне ув'язнення від 8 днів до 6 місяців	Немає кримінальної та адміністративної відповідальності для юридичних осіб
Нідерланди	<p>Максимальні штрафи</p> <ul style="list-style-type: none"> • У разі кримінального злочину: <i>6 років позбавлення волі</i> • У разі проступку: <i>1 рік затримання</i> 	Кримінальна відповідальність - штраф: від 45 000 до 450 000 євро
Польща	Тюремне ув'язнення від 5 днів до 5 років	Кримінальна відповідальність - штраф не більше 10% від доходів
Румунія	Суворе позбавлення волі строком від 1 року до 7 років у разі заподіяння смерті одного або декількох осіб, або у разі заподіяння великих збитків для національної економіки: 15-20 років	Кримінальна відповідальність - штраф від 296 до 222 649 євро
Словаччина	<ul style="list-style-type: none"> • Тюремне ув'язнення до 2-х місяців в разі незначного злочину • Тюремне ув'язнення від 6 місяців до 3-х років для більш тяжкого злочину • Тюремне ув'язнення від 4 до 8 років для великомасштабного злочину 	Кримінальна відповідальність - штраф до 2 168 818 євро
Іспанія	Тюремне ув'язнення від 6 місяців до 7 років	<p>Немає кримінальної відповідальності для юридичних осіб</p> <p>Адміністративний штраф (тільки в разі серйозних порушень від 30 050 до 1 202 024 євро)</p>
Швеція	Тюремне ув'язнення до 2 років (в разі серйозних порушень від 6 місяців до 6 років)	Екологічні платежі санкцій від 500 до 100 000 євро

Інформацію підготувала Оксана Савчук,
аналітик ЄІДЦ